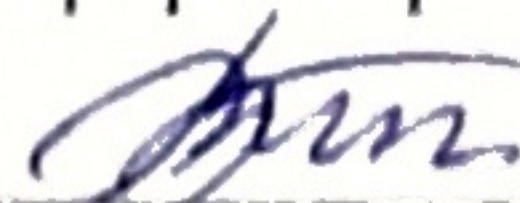

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи

Анатолій ПОЛУХІН

2023 р.

ПРОГРАМА

Вступного іспиту третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти для здобуття
наукового ступеня доктора філософії (PhD)

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

29 «Міжнародні відносини»

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

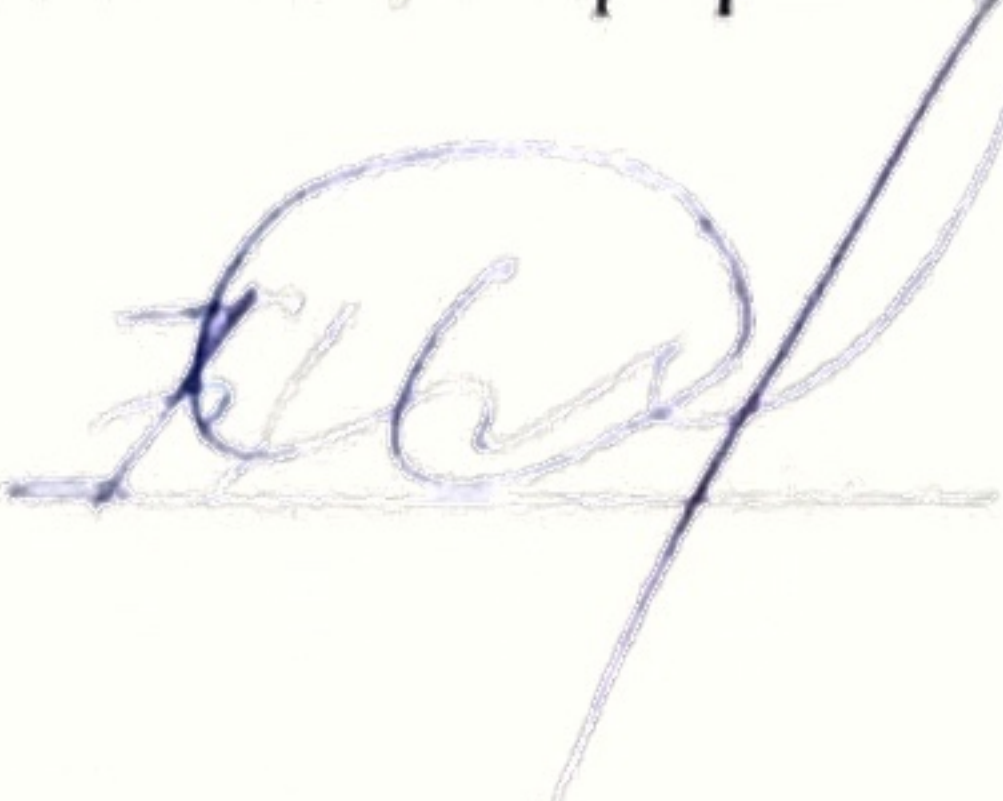
Завідувач кафедри
міжнародних відносин, інформації
та регіональних студій

Ніна РЖЕВСЬКА

Програма розроблена на основі освітньо-наукової програми та навчального плану № РДФ-17-291/22 підготовки фахівців освітньо-наукового рівня «Доктор філософії» галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261.

Програму розробили:

Завідувач кафедри міжнародних відносин, інформації та регіональних студій
Факультету міжнародних відносин
доктор політичних наук, професор Ніна РЖЕВСЬКА

Професор кафедри міжнародних відносин, інформації та регіональних студій
Факультету міжнародних відносин
доктор історичних наук, професор Сергій ТРОЯН

Професор кафедри міжнародних відносин, інформації та регіональних студій
Факультету міжнародних відносин
доктор політичних наук, доцент Юлія СЕДЛЯР

Програма обговорена та схвалена на засіданні випускової кафедри міжнародних відносин, інформації та регіональних студій Факультету міжнародних відносин, протокол № 1 від 14 січня 2023 р.

Завідувач кафедри міжнародних відносин,
інформації та регіональних студій
Факультету міжнародних відносин Ніна РЖЕВСЬКА

ПЕРЕДМОВА

Програма складена для кандидатів на вступ в аспірантуру за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» та передбачає визначення рівня знань та напрямками професійної діяльності та формування контингенту здобувачів вищої освіти найбільш здібних до успішного опанування відповідної освітньо-наукової програми рівня «Доктор філософії».

Основу концепції підготовки аспірантів за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» складає системність, програмно-цільова спрямованість, націленість на формування високого професіоналізму, уміння вирішувати наукові й практичні завдання на рівні сучасних досягнень міжнародних відносин.

Вступний іспит проходить в усній формі з викладенням членам предметної комісії відповідей на питання екзаменаційного білету.

Вступник повинен продемонструвати фундаментальні, професійно-орієнтовані знання та уміння, здатність творчо мислити, вирішувати типові професійні завдання, передбачені програмою вступу.

Організація вступного випробування здійснюється відповідно до Положення про приймальну комісію Національного авіаційного університету, затвердженого рішенням Вченої ради Національного авіаційного університету від 21.12.2016 р.

I. ЗМІСТ ФАХОВИХ ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ

Міжнародні відносини

Явище міжнародних відносин та основні етапи його еволюції. Система наук про міжнародні відносини. Основні наукові школи дослідження. Концептуальні підходи щодо аналізу міжнародних відносин.

Закони в міжнародних відносинах. Зміст закономірностей в міжнародних відносинах. Універсальні закономірності міжнародних відносин.

Поняття міжнародного середовища. Теорії міжнародного середовища. Внутрішнє та зовнішнє середовище. Географічне середовище. Геополітика та геостратегія. Соціальне середовище.

Військовий фактор в сучасних міжнародних відносинах. Міжнародні організації як механізми регулювання міжнародних відносин. Регіональні проблеми сучасних міжнародних відносин.

Поняття просторово-часового континууму М.Бахтіна. Розвиток як процес. Типи процесів у політичному просторі. Лінійні, рівномірно-поступальні процеси. Процеси хвильового або циклічного характеру. Цикли та хвилі. Процеси стадійної природи. Вибухові процеси. «Парадокс участі» про впорядкованість системи міжнародних відносин.

Актори міжнародних відносин

Суть і роль держави як учасника міжнародних відносин. Вплив зовнішньої політики держави політики на характер міжнародних відносин епохи. Держава як універсальна форма політичної організації людської спільноти. Держава та державний суверенітет. Роль держави у формуванні нації. Наддержава та єдина наддержава.

Недержавні учасники міжнародних відносин. Міжнародні міжурядові організації: суть та основні ознаки. Причини появи та історичні етапи розвитку міжнародних міжурядових організацій. Міжнародні неурядові організації: загальні характеристики і типи. Основні інструменти впливу міжнародних неурядових організацій. ТНК як учасники міжнародних відносин.

Системні дослідження міжнародних відносин

Варіанти загальної теорії систем та їх вплив на системні дослідження міжнародних відносин (О.Богданов, Л.Берталанфі) Варіанти спеціальних системних теорій (Н.Віннер, Д.Істон, М.Вебер) Системний підхід у міжнародно-політичній науці (І.Парсонс, М.Каплан, Д.Істон, Б.Бушан, Р.Лігел) Рівневий аналіз міжнародних відносин (К.Волтс, М.Каплан, Д.Сінгер) Класифікації напрямів системних досліджень міжнародних відносин

Системні війни. Концептуальні елементи системних війн (Р.Гілпін, Дж.Модельський, Дж.Леві, І.Валлерстайн, М.Мілдарскі). Самоорганізація нелінійних систем. Теорія турбулентності Дж.Розенау.

Міжнародні системи

Типи і структури міжнародних систем. Класифікація підходів до дослідження міжнародних систем. Дослідження структури міжнародних систем у 60-70-ті рр. XX ст. (К.Дойч, Д.Сінгер, Р.Роузкранц, К.Волтс). Метод системного моделювання. Моделі міжнародних систем М.Каплана, С.Хоффмана, Ч.Маклелланда. Традиційно-історичний підхід: переваги та недоліки. Особливості історико-соціологічного підходу до дослідження міжнародних систем. Р.Арон як один із засновників історико-соціологічного підходу. Евристичний (структурний) підхід до дослідження міжнародних систем. Абстрактні моделі міжнародних систем М.Каплана. Змішаний підхід до дослідження міжнародних систем. Синтез історико-соціологічного та евристичного підходів до дослідження міжнародних систем. Історично послідовні міжнародні системи Р.Роузкранца та Е.Луарда. Емпіричний підхід. Транссистемний (наскрізний) підхід. Синергетичний підхід. Світ-системна теорія (А.Франк, І.Валлерстайн, Г.Сандерсон, В.Макнейл, К.Чейз-Дан).

Закони функціонування та трансформації міжнародних систем. Формування нової системи міжнародних відносин. Специфіка переходу від біполярної до сучасної міжнародної системи. Структурно-функціональні атрибути сучасної міжнародної системи.

Політичні системи світу

Політичні системи світу та їхні основні інститути. Типи сучасних політичних систем. Англо-американський, європейсько-континентальний, тоталітарний та доіндустріальний типи політичних систем (Г.Алмонд та Дж.Істон). Процеси глобалізації в Європі. створення Європейського Союзу (ЄС) як уніфікація політичних систем для 25 країн. Амстердамська угода 1997. Політична система доіндустріального типу та її характерні риси (нестабільна внутрішньополітична ситуація, перманентна боротьба значних соціальних сил всередині держави, велика роль недержавних інституцій). Типи політичних систем за культурно-цивілізаційними та формаційними ознаками (історичні типи – рабовласницької, феодальної, буржуазної, соціалістичної політичної системи). Вплив науково-технічного прогресу на параметри політичної системи. Авіакосмічна складова у функціонування політичної системи.

Сучасна система міжнародних відносин в геостратегічному просторі

Північноамериканська інтеграція. Геополітика США, основні складові. Поле геостратегічних інтересів США. Доктрина Монро. Геополітична доктрина «відкритих дверей». Особливості геополітичних устремлінь Сполучених Штатів в пост біполярний період. Геостратегічні пріоритети Канади і Мексики.

Геополітична ситуація в Європі після Другої Світової війни. Місце **об'єднаної Європи** на сучасній політичній карті світу. Інституціональна система ЄС. Європа **в геоекономічному та геополітичному вимірі**. Розширення ЄС – можливості й перспективи **для України**. Фактори геополітичної регіоналізації України.

Азійсько-Тихоокеанський регіон у геополітичному контексті. Фактори сучасної геополітичної ситуації в регіоні. Загальна характеристика основних **геополітичних акторів**. Особливості сучасної геополітичної ситуації у Східній та Південно-Східній Азії. Геостратегія Китаю. Геополітика Японії. Геополітика країн Близького Сходу. **Перспективи розвитку геостратегічної ситуації в АТР**.

Україна в системі геополітичних координат.

Геополітичне становище України. Європейська парадигма. Україна, Європа, Євроатлантика. Україна і держави Центральної та Східної Європи. Становлення України як активного діючого суб'єкта міжнародних відносин. Інтеграція України у європейські і євроатлантичні структури. Сценарій геополітичного майбутнього України.

Поняття глобального розвитку та його системний характер

Поняття глобального розвитку, його структура, складові. Формування глобальної свідомості. Глобальні форми співіснування людей. Політичне регулювання глобальних процесів. Глобальна безпека. Концепція безпеки у глобальному світі. Міжнародна та регіональна безпека: сучасні виклики та загрози. Конфлікти в контексті глобального розвитку. Ядерний чинник глобальної безпеки. Глобальна політична культура. Авіакосмічний чинник та міжнародні авіаційні організації в сучасній міжнародній системі. Повітряний простір в системі сучасної міжнародної взаємодії.

Політична модернізація як чинник глобального розвитку

Поняття та сутність модернізації. Теорія модернізації та етапи її розвитку. Етапи модернізації. Типи модернізації. Структурні рівні модернізації за М. Леві. Моделі модернізації. Механізми здійснення модернізації. Теоретична база модернізації. Концепції Р. Пребіша, А. Франка та І. Валлерстайна. Вибір шляхів модернізації та культурно-цивілізаційні блоки. Політична й економічна модернізація країн західного і незахідного типу. Особливості індустріалізації, економічного зросту та модернізації в країнах Азії. Особливості конфуціанського неоіндустріалізму. Нові індустріальні країни Азії «першої» і «другої» хвилі. Латиноамериканський варіант неоіндустріалізму. Фактори неоіндустріальної альтернативи вестернізації. Глобальні аспекти модернізації. Значення вивчення модернізаційного досвіду для України.

Світова політика та глобальне суспільство

Феномен світової політики. Світова політика як об'єкт наукового дослідження. Провідні парадигми в дослідженні світової політики. Транснаціональні та міждержавні відносини. Світовий політичний процес як наукова категорія і об'єктивна реальність. Світовий соціум і його складові. Сукупність змін політичних статусів. Функціональна єдність і протиріччя дій і взаємодій суб'єктів міжнародних відносин. Політична неоднорідність світу. Рушійні сили і визначальні тенденції світового політичного процесу. Політична активність інституціональних об'єктів міжнародних відносин. Нова якість світового політичного процесу. Парадигми конфлікту і стабільності у світовій політиці. Мегатенденції на зламі тисячоліть. Трансформація національного суверенітету в умовах глобалізації. Трансформації політичного простору в умовах глобалізації. Мегатренди та глобальні проблеми.

Стратегії та моделі глобальних взаємодій

Концепція виклику та відповіді в політичній глобалістиці. Становлення глобального світу як відповідь на виклики сучасності: економічні, політичні, моральні, культурні.

Аналіз основних стратегій глобальних взаємодій, які склалися історично: ізоляції, завоювання, запозичення, мімікрії, діалогу. Роль та значення цих стратегій на різних етапах становлення глобального світу.

Стратегія зіткнення цивілізацій. Народи між цивілізаціями, цивілізаційні розломи. Динаміка цивілізаційних процесів і можливість досягнення консенсусу в діалозі цивілізацій. Формування сучасної планетарної свідомості людства як глобального суб'єкта, що усвідомлює свою ідентичність, свою колективну волю, свій проєкт майбутнього. Проблема поєднання ідентичностей у глобальному просторі: етнічної, національної, цивілізаційної, континентальної, планетарної.

Прогнози політичної структури XXI століття. Космічна держава в сучасній системі міжнародних відносин

Міжнародні відносини і глобальний розвиток. Класичне розуміння глобалізації людського суспільства. Економіко-центрична парадигма в глобалістичній теорії імперіалізму, теорія залежності, теорія світової системи. Вплив глобалізації на природу міжнародних відносин. Визначення змісту категорії «глобалізація». Стітвідношення глобального та локального. Розвиток світової політики та міжнародних відносин у контексті глобалізації. Аналіз процесу глобалізації в просторі та часі. Глобалізація форм і способів існування як причина світових війн. Головні аспекти глобалізації міжнародних відносин. Зовнішня політика держав за умов глобалізації. Концепції антиглобалізму. П'ять проєктів світоспільності. Пошук нових стабілізаційних стратегій глобалізації: геополітичної, екологічної, соціокультурної. Сучасні прояви глобалізації і фрагментації. Нові загрози, які супроводжують процес глобалізації

Міжнародні науково-технічні зв'язки

Рушійні сили міжнародного політичного процесу, роль глобальних інформаційних мереж в науково-технічному обміні. Науково-технологічна революція та її вплив на розвиток форм міжнародної комунікації. Структуротворча функція НТР в міжнародній системі. Глобальний характер НТР, її масштаби, темпи. Форми, масштаби і структура міжнародних науково-технічних зв'язків.

Міжнародний обмін ліцензіями, "ноу-хау". Віртуальні послуги в міжнародних відносинах. Інформаційні ринки.

Основні форми розвитку міжнародної науково-технічної співпраці. Великі міжнародні науково-технічні програми. Наукова програма ЄС «Горизонт 2020». Міжнародна програма «Інформаційна ініціатива». Науково-технічні зв'язки Схід-Захід. Проблеми прискорення науково-технічного прогресу країн, що розвиваються. Міжнародний технологічний обмін. Формування технологічної моделі міжнародного поділу праці. Оцінка ефективності міжнародного науково-технічного співробітництва.

II. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Дана програма передбачає глибоке знання матеріалу про сучасний стан розвитку політичних проблем міжнародних систем в умовах глобального розвитку та головних проблем, що виникають у даній царині.

Вступники до аспірантури за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» при складанні вступного іспиту зі спеціальності мають виявити знання предмета та об'єкту міжнародних відносин та зовнішньої політики як науково-дослідницької сфери, показати уміння комплексно аналізувати матеріал та розуміння системності як наукового підходу, що є принципово важливим у пізнанні сутності міжнародного політичного процесу в сучасній системі міжнародних відносин.

Під час проведення вступного іспиту забороняється користуватись будь-яким допоміжним матеріалом.

Іспит зі спеціальності має усну форму проведення.

Оцінка за іспит складається з оцінки відповіді на білет (0-75 балів) та оцінки дослідницької пропозиції (0-25 балів)

Критерії оцінки:

- **“відмінно”** (90-100 балів) – досконале знання теоретичних і практичних аспектів курсу з обраної спеціальності;
- **“добре”** (75-89 балів) – ґрунтовне знання основних питань курсу з обраної спеціальності;
- **“задовільно”** (60-74 бали) – знання ключових питань з обраної спеціальності;
- **“незадовільно”** (1-59 балів) – незнання ключових питань з обраної спеціальності, неуміння підкріплювати теоретичні викладки прикладами з практики.

III СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основні

1. Коппель О. А., Пархомчук О. О. Міжнародні відносини XX століття: навчальний посібник. 5-те видання, розширене і доповнене. – Друкарський двір Сходу. Фейдаль. 2019. 390 с.
2. Коппель О. А., Пархомчук О. О. Реструктуристичний контекст глобальних трендів міжнародних відносин. Глобальні тренди міжнародних відносин. Монографія. – Львів: ВАЦК. 2020. – 54 с.
3. Коппель О. А., Пархомчук О. О. Виникнення системності в міжнародних відносинах. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2017. Вип. 15. С. 184-191. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLU_17_15_28
4. Коппель О., Пархомчук О. Простір і час в цивілізаційній динаміці України. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини. 2012. Вип. 38-39. С. 8-11. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNI_12_38-39_4
5. Коппель О. А., Пархомчук О. О. Міжнародні системи і глобальний розвиток. К.: ФА/ІА. ЛІД. 2005.
6. Кошк Ю. І. Міжнародні організації. Посібник. 3-є видання. 2019. ЦУЛ. 344 с.
7. Кухарська Н. О. Україна в сучасних інтеграційних процесах: Навчальний посібник. Одеса: «Атлант BOIC OIY», 2015. – 186 с.
8. Матиський М. З., Матях М. М. Теорія міжнародних відносин. Підручник. 2-е вид., перероблене і доп. – К.: Кобза, 2003. 528 с.
9. Міжнародні системи і глобальний розвиток / підручник. Кер. авт. колективу О. А. Коппель; за ред. Л. В. Губерського, В. А. Манжолі; авт. колективу О. А. Коппель. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008.
10. Міжнародні відносини та світова політика: підручник. Кер. авт. колективу В. Ю. Крушинський за ред. В. А. Манжолі. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2010. – 863 с.
11. Гелл Д., Е. МакГрю, Д. Голдбрайт, Дж. Перратон. Глобальні трансформації. Політика, економіка, культура. Пер. з англ. Переднє слово Ю. Павленка. – К.: Фенікс. 2003. – 584 с.
12. Тойнбі А. Дж. Дослідження історії. У 2 т. – К.: Основи, 1995.
13. Adams F.G. Globalization, Today and Tomorrow. – London & New York, 2011.
14. Flint C. Wstęp do geopolityki / tłum. z ang. J. Halbersztat. – Warszawa: wyd. naukowe PWN, 2008. – 243 s.
15. Moczulski L. Geopolityka. Potęga w czasie i przestrzeni. – Warszawa, 2000. – 321 s.

Додаткові

1. Арон Р. Мир і війна між націями. – К., Юніверс, 2000. – 688 с.
2. Міжнародна система, безпека і глобальний розвиток. Конспект лекцій з курсу «Порівняльна політологія». Авт. - укл. С. О. Шергін. – К., 2006.
3. Сосній О. В., Воронкова В. І., Постол О. С. Сучасні міжнародні системи та глобальний розвиток. – К.: Центр навчальної літератури, 2015. – 556 с.
4. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти (Кол. монографія) / За ред. Ф. М. Рудича. – К., 2002. – 488 с.
5. Barry Buzan, Richard Little. International Systems in World History: Remaking the Study of International Relations/ Oxford University Press, 2000.
6. <http://edu.cirs.kiev.ua/smainmenu-16/s-smainmenu-76/101-p.html>
7. www.library.ukma.kiev.ua/guide/rules.html
8. www.upelsinka.com/Dictionary/ind.htm